

KS. GRZEGORZ KUCZA

## ELEMENTY PERSONALIZMU W KONSTYTUCJI «DEI VERBUM»

W chrześcijańskiej teologii temat Objawienia Bożego stał się pojęciem kluczowym chrześcijańskiego samorozumienia. Rzeczywistość objawiania się Boga nie wyraża się w Piśmie Świętym za pomocą jednego terminu, ponieważ człowiek doświadcza Jego obecności na różne sposoby. Bóg objawia się przez wydarzenia, w których dochodzi do głosu zarówno Jego radykalne oddalenie, ukrycie i niedostępność (transcendencja), jak i Jego bliskość, istotowo przewyższająca bliskość (immanencja), daną w fakcie stworzenia świata. Istotne dla biblijnego rozumienia Objawienia jest to, że Bóg w sposób całkowicie wolny i stale na nowo, udziela się ludziom w historii jako Bóg, który pragnie ich zbawienia<sup>1</sup> Tematyka Objawienia Bożego była podejmowana na I Soborze Watykańskim w Konstytucji *Dei Filius*<sup>2</sup>, a także w nauczaniu wielu papieży<sup>3</sup> Pierwszy Sobór Watykański podkreślił fakt objawienia się Boga ludzkości nie tylko przez dzieło stworzenia, ale także na drodze nadprzyrodzonej.

Nową epokę w życiu i działalności Kościoła, a także w dziedzinie myśli teologicznej otworzył II Sobór Watykański. Głównym jego zadaniem była kerygmatyzacja teologii, zgodnie z duszpasterskim duchem soboru. Ojcowie soborowi wyznaczyli dwie drogi prowadzące do tego celu. Z jednej strony dążono do ponownego odkrycia i zbadania treści Objawienia Bożego za pomocą współczesnych metod, z drugiej zaś starano się o jego wykład, zrozumiały dla współ-

---

<sup>1</sup> F. KÖNIG, H. WALDENFELS, *Leksykon religii*, tłum. P. Pachciarek, Warszawa 1997, s. 298.

<sup>2</sup> H. DENZINGER, A. SCHÖNMETZER, *Enchiridion symbolorum, definitionum et declarationum de rebus fidei et morum* [dalej: DS], wyd. 36, nr 3004-3014.

<sup>3</sup> Np. LEON XIII, *Encyklika „Providentissimus Deus”* (1893), zob. DS nr 3280-3294; Benedykt XV, *Encyklika „Spiritus Paraclitus”* (1920), zob. DS nr 3650-3654; Pius XII, *Encyklika „Divino afflante Spiritu”* (1943), zob. DS nr 3825-3831.

czesnego człowieka<sup>4</sup> Podstawowe zadanie, jakie postawiła przed sobą teologia posoborowa, polegało na tym, aby Kościół, opierając się na Objawieniu Bożym, mógł jak najlepiej wypełniać swoją misję. Objawienie Boże bowiem poucza nas, że nie może być teologii dla człowieka bez antropologii dla Boga<sup>5</sup> Konstytucja dogmatyczna o Objawieniu Bożym *Dei verbum* przed ogłoszeniem przeszła aż pięć przekształceń, chociaż jeszcze przed rozpoczęciem obrad soborowych przygotowano dokument poświęcony nauce o Objawieniu Bożym (*De fontibus revelationis*). Dyskusja nad schematem tej konstytucji doprowadziła do pierwszego wielkiego rozłamu wśród ojców soborowych. W trakcie obrad bowiem ścierały się ze sobą na soborze dwie tendencje, które określano zazwyczaj jako konserwatywną i postępową. Tzw. tendencja konserwatywna zwracała uwagę na nieprzerwany związek z całą przeszłością Kościoła, wskazując na depozyt wiary. Natomiast tendencja zwana postępową szukała wspólnego języka z ludźmi swojej epoki, ukazując nieustanną aktualność Bożego posłannictwa Kościoła wobec ludzi wszystkich czasów. Konstytucja *Dei verbum* jest więc niewątpliwie dziełem rozsądnego kompromisu między tymi dwoma dążnościami<sup>6</sup>. Jest ona na wskroś biblijna zarówno w swojej formie, jak i treści. Stanowi poniekąd kres epoki rozpoczynającej się od średniowiecza i charakteryzującej się całkowitym rozdziałem teologii i życia duchowego, rozdziałem, którego nie znali ani ojcowie Kościoła, ani wcześnie wielcy scholastycy<sup>7</sup> Do istotnych jej tematów należą: Objawienie i jego przekaz, natchnienie i prawda Pisma Świętego, historyczność czterech Ewangelii. Ponadto Konstytucja *Dei verbum* ma również swój wymiar ekumeniczny, ponieważ umożliwia zasadniczy dialog pomiędzy Kościołem katolickim a innymi Kościołami i Wspólnotami chrześcijańskimi.

W ramach artykułu pragniemy skupić naszą uwagę na personalistycznym wymiarze soborowej Konstytucji *Dei verbum*<sup>8</sup> Teologia uprawiana w jej świetle musi bowiem być rozumiana przede wszystkim jako nauka o rzeczywistości, którą z jednej strony jest Bóg, objawiający siebie samego człowiekowi, a z drugiej człowiek zawierający siebie całego Bogu w odpowiedzi na Jego objawienie<sup>9</sup> Objawienie Boże ma niezwykle znaczenie egzystencjalne dla każdego

<sup>4</sup> Por. A. KLAWEK, *Nowa struktura teologii współczesnej*, Ruch Biblijny i Liturgiczny 18(1965)1, s. 2.

<sup>5</sup> Por. L. ORZEL, *Problemy teologii posoborowej*, Ateneum Kapłańskie 71(1968)2/355, s. 94-100.

<sup>6</sup> Por. A. JANKOWSKI, *Wprowadzenie do Konstytucji dogmatycznej o Objawieniu Bożym „Dei verbum”*, w: *Sobór Watykański I, Deklaracje*, wyd. III, Poznań 1986, s. 341.

<sup>7</sup> Por. S. MOYSA, *Rola Kościoła w przekazywaniu Objawienia*, w: H. BOGACKI, S. MOYSA (red.), *Kościół w świetle Soboru*, Poznań 1968, s. 13.

<sup>8</sup> Osobowościowy i dynamiczny charakter objawienia Bożego podkreślają między innymi prace: O. SEMMELROTH, *Gott und Mensch in Begegnung*, Frankfurt am Main 1958; J.R. GEISELMANN, *Jesus der Christus*, Stuttgart 1951; a także: R. GUARDINI, *Offenbarung*, Würzburg 1940 (wyd. pol. R. GUARDINI, *Objawienie*, Warszawa 1957); K. RAHNER, *Hörer des Wortes*, München 1963; oraz K. RAHNER, J. RATZINGER, *Offenbarung und Überlieferung*, Freiburg 1965.

<sup>9</sup> Por. K. WOJTYŁA, *Znaczenie Konstytucji „Dei verbum” w teologii*, w: *Idee przewodnie soborowej Konstytucji o Bożym Objawieniu*, Kraków 1968, s. 11.

człowieka. Pragniemy na nowo odkryć fakt, że chrześcijaństwo jest nie tylko doktryną, systemem prawd, ale przede wszystkim relacją Boga z człowiekiem. Bóg objawiający siebie człowiekowi oraz człowiek odpowiadający wiarą i pełnym zaufaniem Bogu stanowią podstawowy wymiar tej relacji.

## I. OBJAWIENIE BOŻE JAKO OSOBOWE SPOTKANIE BOGA Z CZŁOWIEKIEM

Konstytucja dogmatyczna o Objawieniu Bożym *Dei verbum* stwierdza, że „spodobało się Bogu w swej dobroci i mądrości objawić siebie samego i ujawnić nam tajemnicę woli swojej” oraz „Bóg niewidzialny w nadmiarze swej miłości zwraca się do ludzi jak do przyjaciół i obcuje z nimi, aby ich zaprosić do wspólnoty z sobą i przyjąć ich do niej” (KO 2). U podstaw objawienia leży więc niczym nieograniczona miłość i dobroć samego Boga. Bóg sam jest podmiotem objawienia. Przez objawienie Bóg zechciał ujawnić i oznajmić siebie samego i odwieczne postanowienia swej woli o zbawieniu ludzi (zob. KO 6). Objawienie Boże w dziele stworzenia dokonuje się nieustannie. Bóg, objawiając siebie, okazuje niezwykle zaufanie człowiekowi. To jedyne w swoim rodzaju spotkanie Boga z człowiekiem ma nadprzyrodzony, a równocześnie międzyosobowy wymiar. Sobór naucza, że objawienie Boże przekazuje prawdę o człowieku (por. KDK 12), o grzechu (por. KDK 13), a także pomaga w głębszym poznaniu praw społecznych (por. KDK 23). Z kolei objawiony ludziom Boży plan zbawienia ukazuje drogę odnowy człowieka po grzechu pierworodnym. Objawienie siebie samego i wola zbawienia człowieka stanowią jeden spójny akt ze strony Boga, któremu od strony człowieka, od strony rodziny ludzkiej w Kościele odpowiada poznanie Boga w tajemnicy Jego wewnętrznej istoty, a zarazem świadomość zbawienia. Objawienie jest nie tylko odsłonięciem tajemnicy Boga, jest ono równocześnie zaproszeniem. Człowiek przyjmuje zaproszenie, uczestniczy w dziele zbawienia<sup>10</sup> Celem objawienia nie jest udzielenie jakiegoś wyższego poznania, ale ujawnienie fundamentalnej tajemnicy. Objawienie prowadzi do spotkania z tajemnicą Boga, która polega na dobroci i mądrości oraz samoudzieleniu się Boga po to, aby człowiek dostąpił uczestnictwa w życiu Bożym<sup>11</sup> Wydarzenie objawienia dokonuje się na poziomie osoby. Bóg osobiście odnosi się do człowieka. Inicjatywa osobowego spotkania pozostaje jednak zawsze po stronie Boga. Bóg nie dyktuje człowiekowi abstrakcyjnych prawd, lecz pozwala mu doświadczyć siebie. Całe dzieje ludzkości świadczą o permanentnym wychodzeniu Boga ku człowiekowi. Bóg rozpoczął dzieło objawiania się człowiekowi wraz ze stworzeniem pierwszych ludzi, a następnie związał je

<sup>10</sup> Tenże, *U podstaw odnowy. Studium o realizacji Vaticanum II*, Kraków 1988, wyd. 2, s. 48.

<sup>11</sup> H. WALDENFELS, *O Bogu, Jezusie Chrystusie i Kościele – dzisiaj*, tłum. A. Paciorek, Katowice 1993, s. 172.

z narodem wybranym. Najpierw zawarł przymierze z Abrahamem, a potem z całym narodem izraelskim za pośrednictwem Mojżesza, objawiając się jako Bóg jedyny, żywy i prawdziwy (por. KO 14). Biblijne objawienie jest zatem osobistym spotkaniem z Bogiem żywym, które dokonuje się na płaszczyźnie osobowej. Boskie „Ja” udziela się ludzkiemu „ty”, a ludzkie „ja” odpowiada Boskiemu „Ty”. Jedynie na tej płaszczyźnie pełnego ufności zwrócenia ku sobie można rozpoznać wiarygodność Boga i prawdę Jego Objawienia<sup>12</sup>. Bóg przemawia do człowieka (por. Hbr 1,1-2). Objawienie dane przez Boga narodowi wybranemu w Starym Testamencie przygotowuje, proroczo zapowiada i różnymi typicznymi obrazami oznacza nadejście Chrystusa oraz Jego mejsjańskiego królestwa (por. KO 15). Nowy Testament kryje się w Starym Testamencie, a Stary Testament w Nowym znajduje wyjaśnienie, ponieważ dopiero w świetle Ewangelii uzyskuje i ujawnia pełny swój sens (por. KO 16).

Konstytucja *Dei verbum* stwierdza, że wychodzenie Boga ku człowiekowi osiąga swój punkt kulminacyjny w Wydarzeniu Jezusa Chrystusa. W Nim się ono dopełnia (por. KO 7). Ojcowie soborowi nauczają, że „plan objawienia urzeczywistnia się przez czyny i słowa wewnętrznie ze sobą powiązane, tak że czyny dokonane przez Boga w historii zbawienia ilustrują i umacniają naukę oraz sprawy słowami wyrażone; słowa zaś obwieszczają czyny i odsłaniają tajemnicę w nich zawartą. Najgłębsza zaś prawda o Bogu i o zbawieniu człowieka jaśnieje nam przez to objawienie w osobie Chrystusa, który jest zarazem Pośrednikiem i pełnią Objawienia” (KO 2). Nie można od siebie oddzielać dwóch form objawienia Bożego: wydarzenia i słowa. Słowa i wydarzenia objawienia świadczą o nieprzerwanej obecności Bożej w historii i łączą się w jedno, stanowiąc skierowane przez Boga do człowieka wezwanie oczekujące odpowiedzi, tj. zawierzenia. Słowo objawienia jest czymś więcej niż pouczeniem i informacją, jego dynamizm przejawia się w samych wydarzeniach dokonywanych przez Boga mocą słowa<sup>13</sup>. Przez połączenie *gesta et verba, opera et doctrina, res et verba, verba et mysterium* – został wyrażony w pełni totalny charakter objawienia, ponieważ objawienie jako dialogiczny, dotyczący cielesności człowieka proces, dotyczy całego człowieka jako „ty”<sup>14</sup>. Ojcowie soborowi nauczają, że w osobie Jezusa Chrystusa Bóg ukazał w sposób doskonały siebie samego i swoje zamierzenia (por. DWR 11). Przez swoją sytuację Wcielonego Słowa Chrystus jest Objawieniem i Zbawieniem; w Nim Ojciec objawia i daje nam siebie. Każde objawienie Boga i każda Jego zbawcza interwencja w historię ludzkości zmierza ostatecznie do tej najwyższej formy obecności Boga w historii, jaką stanowi Chrystus, i nabiera pełnego znaczenia w nastawieniu na Chrystusa<sup>15</sup>. On objawił nam przede wszystkim i ukazał to, że Bóg jest miłością, że jest z nami, a prawem fundamentalnym doskonałości ludzkiej jest nowe

<sup>12</sup> J. IMBACH, *Wielkie tematy Soboru*, tłum. M. Szafrąńska-Brandt, Warszawa 1985, s. 10.

<sup>13</sup> Zob. M. SCHMAUS, *Wiara Kościoła*, tłum. J. Zaremba, Gdańsk 1989, s. 30.

<sup>14</sup> H. WALDENFELS, *O Bogu, Jezusie Chrystusie i Kościele – dzisiaj*, s. 173.

<sup>15</sup> J. ALFARO, *Wiara*, Concilium 1-10(1966/1967), s. 27.

przykazanie miłości (por. KDK 38). W samym ukazaniu tajemnicy Ojca i Jego miłości Jezus objawia też w pełni człowieka samemu człowiekowi i ukazuje mu jego najwyższe powołanie (por. KDK 22). On jest znakiem miłującego zwrócenia się Boga ku człowiekowi. Sobór naucza, że „Jezus Chrystus, Słowo Wcielone, człowiek do ludzi posłany, głosi słowa Boże i dopełnia dzieła zbawienia, które Ojciec powierzył mu do wykonania”, a „przez całą swoją obecność i okazywanie się przez słowa i czyny, przez znaki i cuda, zwłaszcza zaś przez śmierć swoją i pełne chwały zmartwychwstanie, a wreszcie przez zesłanie Ducha prawdy, objawienie doprowadził do końca i do doskonałości oraz świadectwem Bożym potwierdza, że Bóg jest z nami, by nas z mroków grzechu i śmierci wybawić i wskrzесиć do życia wiecznego” (KO 4). Odkrycie prawdy, osobiste spotkanie z Bogiem Stwórcą i Odkupicielem, dokonujące się za sprawą Ducha Świętego, nie jest natychmiastowe. Bóg przemawia do człowieka pogrążonego w mroku i słabości grzechu jego własnym językiem. Przez stopniowe odkrywanie przed nim tajemnic swego serca, krok za krokiem dźwiga go z upadku<sup>16</sup> Dzięki objawieniu Bożemu ukazuje się ludziom tajemnica człowieka i wielkość osoby. Objawienie Boże wpisuje się w czas i ludzką historię. Jego zaś punktem kulminacyjnym jest Wcielenie, które dokonuje się w „pełni czasów” (por. Ga 4,4).

Objawienie wprowadza w historię pewien punkt odniesienia, którego człowiek nie może w żaden sposób zignorować, jeśli chce pojąć tajemnicę swojego istnienia; z drugiej strony to poznanie odsyła nieustannie do tajemnicy Boga, której umysł nie jest w stanie wyczerpać, lecz może jedynie przyjąć wiarą. Te dwa momenty wyznaczają obszar działalności właściwej rozumowi, na którym może on prowadzić swoje dociekania i szukać zrozumienia, nie napotykając na żadne ograniczenia poza swoją własną skończonością w obliczu nieskończonej tajemnicy Boga (por. FR 14)<sup>17</sup> Historia staje się miejscem zbawczego działania Boga. Prawda zawarta w objawieniu Chrystusa nie jest zamknięta w ciasnych granicach terytorialnych i kulturowych, ale otwiera się dla każdego człowieka, który pragnie ją przyjąć jako ostateczne i nieomyślne słowo, aby nadać sens swojemu istnieniu (FR 12). Objawienie się Boga w stworzeniu i objawienie historyczne w nauczaniu *Dei verbum* są ze sobą ściśle związane, wspólnie stanowią drogę, na której Bóg w Jezusie Chrystusie objawił swoją miłość wobec ludzkości<sup>18</sup> Pismo Święte zawiera prawdy przez Boga objawione. Nie przemawia ono tylko historycznie, lecz przedstawia przeszłość tylko dlatego i o tyle, o ile ma to znaczenie dla „tu i teraz”<sup>19</sup> Objawienie nie jest zbiorem precyzyjnych formuł, w pełni dla człowieka zrozumiałych, lecz jako żywe słowo posiada sens personalny. Implikuje osobistą postawę Boga, wzywającego człowieka do uczestnictwa w Jego życiu oraz zewnętrzny wyraz tej postawy, jakim jest

<sup>16</sup> Por. P. BENOIT, *Natchnienie i Objawienie*, Concilium 1-10(1965/1966), s. 696.

<sup>17</sup> JAN PAWEŁ II, *Encyklika „Fides et ratio”* [FR], Watykan 1998.

<sup>18</sup> J. KULISZ, *Wprowadzenie do teologii fundamentalnej*, Kraków 1995, s. 54.

<sup>19</sup> Por. L. BAKKER, *Rola człowieka w Objawieniu*, Concilium 1-10(1966/1967), s. 18.

misterium Wcielenia Jego Syna, Pośrednika wszelkiej łaski i wszelkiego objawienia. Łaska Chrystusa sprawia, że w głębi duszy człowieka odzywa się wezwanie Boga do uczestnictwa w Jego życiu przez osobiste spotkanie i wzajemny dobrowolny dar. W posłannictwie Chrystusa (osobowego Słowa Ojca, które przez Wcielenie wypowiada się w słowach ludzkich) sam Bóg, Ojciec Chrystusa i nasz Ojciec w Chrystusie, wychodzi nam na spotkanie. Objawienie jako słowo Boga skierowane do człowieka zawiera w sobie dobrowolny dar Boga dla człowieka, a jednocześnie ludzki wyraz tego daru<sup>20</sup> Chrystus nie tylko naucza o Bogu, ale objawia Go w swoich czynach do tego stopnia, że kto widzi Jego, widzi Boga (por. J 14,8-9).

Ojcowie soborowi nauczają również, że w świetle Objawienia Bożego należy szukać rozwiązania ludzkich problemów (por. DFK 16). Trzeba więc Objawienie Boże nie tylko przyjąć, ale i zrozumieć. Soborowa Konstytucja *Dei verbum* podkreśla, że słowo Boże zostało wyrażone w języku ludzkim, upodobniło się do mowy ludzkiej, jak niegdyś Słowo Ojca Przedwiecznego, przyjąwszy ciało ludzkie, upodobniło się do ludzi (por. KO 13). Objawione słowo Boże jest odczytywane i przekazywane we wspólnocie Kościoła, która posługuje się językiem teologicznym. Człowiek ma zdolność tworzenia języka oraz symboli jako narzędziowych i umownych znaków. Proces powstawania pojęć teologicznych odbywa się na drodze analogii. Zwracając się do Boga, człowiek nie używa obcych pojęć, ale bliskiej sobie symboliki lingwistycznej. Pojęcia te – filozoficzne lub potoczne – i znaczenia symboliczne podlegają takiemu przekształceniu, by odpowiadały rzeczywistości Bożej, do której zostają odniesione. Przekształcenie to dokonuje się przez negację, uwalniającą treści pojęciowe od niedoskonałości, oraz na drodze afirmacji, nadającej im najwyższy stopień doskonałości<sup>21</sup> Objawienie zostało zakończone, ale żyje ono ciągle i jest odczytywane coraz lepiej. Dlatego możemy powiedzieć, że chrześcijaństwo jest permanentnym wyznaniem wiary w Boga oraz przyjęciem Jego Objawienia z ufnością i radością<sup>22</sup> Słowo Boże nie jest rzeczywistością martwą, lecz żywą. Coraz lepiej jest poznawane, asymilowane i przeżywane. Jest tak dzięki perspektywie czasowej, w której można nie tylko pogłębiać jego wewnętrzną treść, ale także dostrzec sposób jego realizacji we wspólnocie Kościoła. W depozyt słowa Bożego wnika teologia, za pomocą rozumu oświeconego wiarą, korzystając z dostępnych środków wiedzy. Nadprzyrodzony dar mądrości i rozumu, a także inne dary Ducha Świętego uwrażliwiają teologa na właściwe rozeznanie prawdy Objawienia, wiążąc go z nią uczuciowo i wolitywnie<sup>23</sup> Z jednej strony Objawienie kształtuje rozwój Kościoła, z drugiej zaś – czyni i słowa Kościoła objawiają słowo Boże. Bóg, objawiając siebie, towarzyszy człowiekowi na jego

<sup>20</sup> J. ALFARO, *Wiara*, s. 25.

<sup>21</sup> Por. J.M. SCHEEBEN, *Die Mysterien des Christentums*, Freiburg im Breisgau 1941, wyd. 2, s. 752-753.

<sup>22</sup> Por. O. GONZÁLES DE CARDEDAL, *La entraña del cristianismo*, Salamanca 1998, s. 165.

<sup>23</sup> Por. P. LEKS, *Słowo Twoje jest prawdą. Charyzmat natchnienia biblijnego*, Katowice 1997, s. 66.

drodze życia. Dlatego możemy również mówić o podwójnym wymiarze objawiania się Boga: historycznym i sakramentalnym: historycznym – gdyż objawienie to dokonuje się w historii; sakramentalnym – gdyż stała, osobowa i dynamiczna obecność Boga wśród ludzi jest łaską, jest działaniem Bożym zmierzającym do zbawienia człowieka. Teologia więc będzie zawsze refleksją nad objawieniem Bożym, które zostało skierowane do każdego człowieka niejako w ziemskich uwarunkowaniach. Dogmatów nie można oddzielać od wiary i Objawienia. Cokolwiek człowiek mówi o sprawach Bożych, mówi językiem tego świata. Ponieważ Objawienie Boże dokonuje się w historii ludzkiej, dlatego teologia musi być powiązana z antropologią i powinna mieć wymiar personalistyczny.

## II. DIALOGICZNO-RELACYJNA STRUKTURA OBJAWIENIA BOŻEGO

Bóg objawiający się człowiekowi oczekuje od niego odpowiedzi. Człowiek, stworzony „na obraz i podobieństwo Boże” (por. Rdz 1,26-27), jest istotą wolną. W swej wolności podejmuje on decyzję przyjęcia lub odrzucenia Objawienia Bożego. Odrzucenie łaski Bożej i zamknięcie się na słowo Boże zawarte w Objawieniu niweczy plan rozwoju osoby ludzkiej, deformuje istotę bycia człowiekiem, a w ostateczności prowadzi do unicestwienia bytu ludzkiego. Przyjęcie i pełna akceptacja Objawienia Bożego dokonuje się w wierze. Podobnie jak współczesna antropologia mówi o człowieku jako bycie jednostkowym i społecznym, tak i wiara człowieka jest nie tylko sprawą indywidualną, ale ma również swój wymiar społeczny. Stąd i nasze rozważania skoncentrują się obecnie na wierze jako odpowiedzi na wezwanie Boże, ujętej zarówno w aspekcie indywidualnym, jak i wspólnotowym. Przyjęcie Objawienia i odpowiedź wiary to przestrzeń, w której osoba ludzka realizuje swoje powołanie do współpracy i dialogu ze Stwórcą.

### **1. Posłuszeństwo wiary jako indywidualna odpowiedź człowieka na Objawienie Boże**

Ojcowie soborowi w Konstytucji dogmatycznej o Objawieniu Bożym *Dei verbum* nauczają, że „Bogu objawiającemu należy okazać posłuszeństwo wiary, przez które człowiek z wolnej woli cały powierza się Bogu, okazując pełną uległość rozumu i woli wobec Boga objawiającego i dobrowolnie uznając objawienie przez Niego dane” (KO 5). „Posłuszeństwo wiary” sięga w samą osobową strukturę człowieka, w cały jego duchowy dynamizm. Właściwą odpowiedzią człowieka na objawienie mu się Boga jest powierzenie się człowieka Bogu<sup>24</sup> Udział człowieka w spotkaniu z Bogiem ma charakter w pełni osobo-

<sup>24</sup> K. WOJTYŁA, *U podstaw odnowy...*, s. 20.

wy. Ten temat podejmuje również inny dokument soborowy, *Deklaracja o wolności religijnej*, w której czytamy, że człowiek powinien dobrowolnie odpowiedzieć wiarą objawiającemu się Bogu (por. DWR 10), a przy tym kierować się własnym rozeznaniami i korzystać z wolności (por. DWR 11). Niewątpliwie wiara jest rzeczywistością trudną do opisania. Można powiedzieć, że dotyczy całokształtu osobowego życia człowieka. W wierze świadomej w całej pełni ukazuje się wymiar osoby, właściwy człowiekowi. W akcie wiary dochodzi do głosu osobowa istota człowieka. Według nauki soborowej akt wiary ma swoje źródło w całym duchowym dynamizmie człowieka, w jego rozumie i woli. Zawiera on w sobie zgodę na treść Objawienia, posłuszeństwo Bożemu słowu i ufność Bogu, który zbawia nas przez Chrystusa. Przez wiarę człowiek zdaje się na łaskę Boga i wchodzi z Nim we wspólnotę życia<sup>25</sup> Jest zatem ogromną możliwością otwierającą się przed człowiekiem. Stąd i jej istnienie jest niezbędne w życiu człowieka. Objawienie urzeczywistnia się w pełni dopiero wtedy, kiedy jest przez człowieka przyjęte, gdy człowiek odpowiada Bogu wiarą. Bóg nie udziela człowiekowi czegoś, ale udziela przede wszystkim samego siebie. Przez wiarę człowiek wyraża akceptację Bożego objawienia. Akt zawierzenia Bogu był zawsze rozumiany przez Kościół jako moment fundamentalnego wyboru, który angażuje całą osobę. Rozum i wola wyrażają tu w najwyższym stopniu swą naturę duchową, aby pozwolić człowiekowi na dokonanie aktu, w którym realizuje się w pełni jego osobowa wolność (FR 13). Bóg zwołuje człowieka do uczestnictwa w swoim własnym życiu (por. KK 2 i KO 2), a człowiek odpowiada na tę Bożą inicjatywę, poddając się Jego łasce. Wiara jest aktem całego człowieka, wypływającym z głębi jego osoby i obejmującym w całości wszystko, co jest wewnątrz jego<sup>26</sup> Kieruje nasze życie ku Chrystusowi, który jest jedyną drogą naszego zbawienia. Wiara jest osobistą postawą, obejmującą całego człowieka, postawą, która nadaje życiu ostateczny kierunek i która wypływa jakby z głębi wolności człowieka, wezwanego wewnątrz przez łaskę do współżycia z Bogiem. Ogarnia ona całą ludzką osobę, jej rozum, wolę i działanie<sup>27</sup> Jest ukierunkowaniem ludzkiej egzystencji na Boga. Wiara jest najpierw osobowym przyłgnięciem człowieka do Boga; równocześnie i w sposób nierozdzielny jest ona dobrowolnym uznaniem całej prawdy, którą Bóg objawił (KKK 150). Ma więc podwójne odniesienie: do osoby i do prawdy – akt wiary odnosi się do prawdy przez zaufanie osobie, która o niej świadczy (por. KKK 177). Jest aktem osobistym – wewnętrznym i zewnętrznym – o charakterze doktrynalnym. Jest osobistą postawą człowieka, oddaniem siebie Bogu i przyjęciem Jego posłannictwa. Wiara ustanawia inny wymiar, ten mianowicie, którego nie można przenieść jedynie na płaszczyznę intelektu. Jej nieodłączną cechą jest paradoksalność. Paradoks wiary wyraża się w tym, że wiara jest po-

<sup>25</sup> J. ALFARO, *Wiara*, s. 20.

<sup>26</sup> CH. BUTLER, *Teologia Soboru Watykańskiego II*, tłum. O. Scherer, Paris 1971, s. 47.

<sup>27</sup> Por. J. ALFARO, *Wiara*, s. 23.

znaniem istnienia innego niż podmiot. Jest to poznanie pełne miłości Bożej, niejako przemieniające pojedynczego człowieka. Poznanie Boga, przyjęcie Jego Objawienia – oznacza otwarcie się człowieka na Boga w całej swej egzystencji. Dialog objawiającego się Boga z przyjmującym to objawienie w wierze człowiekiem staje się relacją międzyosobową. Sytuacja osobowej wzajemności, polegająca na dawaniu i przyjmowaniu objawienia, jest układem, w którym całkowicie dobrowolny akt Boga w historii, ukazujący Boga i Jego zbawczą wolę, wywołuje odpowiedź człowieka zrodzoną w łasce; człowiek, odpowiadając, poddaje się Bogu, którego rozpoznaje w Jego akcji<sup>28</sup> Akceptacja objawienia jest możliwa wtedy, kiedy rozum ludzki zostanie uzdolniony światłem łaski. Orzeczenie Magisterium Kościoła mówi o iluminacji człowieka, widząc w niej działania przyczynowe, (sprawczość) o charakterze bezpośrednim, uprzedzającym i współdziałającym<sup>29</sup> Jest to szczególne udzielanie się Boga człowiekowi, pod wpływem którego człowiek jest również zdolny do udzielenia Bogu odpowiedzi w sposób całkowicie wolny. Łaska Boża leży zatem u podstaw dążenia człowieka do Boga. Łaska uświęcająca i usprawiedliwiająca jest warunkiem przyjęcia objawienia Bożego. Bóg daje się poznać jako Ten, który nie mieści się w żadnych kategoriach pojęciowych. Bóg objawia siebie, a człowiek poznaje Boga niejako w sposób pozapojęciowy, swoją egzystencją, odpowiadając na Jego wezwanie. Możemy powiedzieć, że Boża łaska uzdalnia człowieka do wiary. *Katechizm Kościoła Katolickiego* naucza, że wiara jest możliwa tylko dzięki łasce Bożej i wewnętrznej pomocy Ducha Świętego. Prawdą także jest to, że wiara jest aktem autentycznie ludzkim. Okazanie zaufania Bogu i przylgnięcie do prawd objawionych przez Niego nie jest przeciwne ani wolności, ani rozumowi ludzkiemu (KKK 154). Sobór – pomimo zaakcentowania osobowego charakteru wiary i objawienia, ujawniającego się zarówno w odniesieniu do pouczającego Boga, jak i przyjmującego objawienie człowieka – używa tradycyjnych kategorii: łaski uprzedzającej i wspomagającej, oraz podkreśla wewnętrzną pomoc Ducha Świętego, który porusza serca i zwraca je do Boga oraz uzdalnia rozum do akceptacji prawd wiary (por. KO 5). Odpowiedź wiary możliwa jest również dlatego, że człowiek stworzony został na obraz i podobieństwo Boże (por. Rdz. 1,26-27). Człowiek zajmuje wyjątkowe miejsce w całym dziele stworzenia, gdyż stworzony „na obraz Boży”, w swojej własnej naturze jednoczy świat duchowy i świat materialny, jest stworzony jako „mężczyzna i kobieta”, Bóg obdarzył go swoją przyjaźnią (por. KKK 355). Według *Katechizmu Kościoła Katolickiego* „człowiek, ponieważ został stworzony na obraz Boży, posiada godność osoby: nie jest tylko czymś, ale kimś. Jest zdolny poznać siebie, panować nad sobą, w sposób dobrowolny dawać siebie oraz tworzyć wspólnotę z innymi osobami; przez łaskę jest powołany do przymierza

<sup>28</sup> CH. BUTLER, *Teologia Soboru Watykańskiego II*, s. 48.

<sup>29</sup> Por. S. GŁOWA, I. BIEDA (red.), *Breviarium fidei. Wybór doktrynalnych wypowiedzi Kościoła*, Poznań 1988, VII, nr 15, 19, 24, 31, 63.

ze swoim Stwórcą, do dania Mu odpowiedzi wiary i miłości, jakiej nikt inny nie może za niego dać” (KKK 357). Wiara jest więc aktem ludzkim, świadomym i wolnym, który odpowiada godności osoby ludzkiej (por. KKK 180). Jest ona także aktem osobowym, wolną odpowiedzią człowieka na inicjatywę Boga, który „na skutek najzupełniej wolnego i tajemnego zamysłu swej mądrości i dobroci stworzył świat cały, a ludzi postanowił wynieść do uczestnictwa w życiu Bożym” (KK 2). Jest aktem angażującym całość osobowości. Dokonuje się on w centrum życia osobowego i obejmuje wszystkie jego elementy<sup>30</sup> Wiara jako globalny, integrujący i zintegrowany akt osobowości ma charakter ekstazy. Owa „ekstaza” oznacza „wyjście poza siebie” – przy zachowaniu własnej tożsamości – wraz z tymi wszystkimi elementami, które jednoczą się w centrum osoby<sup>31</sup> Osoba ludzka odpowiada na inicjatywę Boga, który do niej się zwraca. Inicjatywa Boga wykorzystuje naturalne struktury człowieka, oświeca je i zarazem czyni w pewnym sensie przedmiotem doświadczenia. To nieredukowalne centrum człowieka zazwyczaj nie jest dostępne dla opisu fenomenologicznego. Szczytowym doświadczeniem wiary jest mistyka. Pełne rozumienie człowieka wymaga odwołania się do doświadczenia mistycznego<sup>32</sup> Wiara przyzwala Bogu na to, aby działał w człowieku, oraz sprawia, że staje się on tożsamy z Osobą umiłowaną. Jest sprawą wolności człowieka. Przyzwolenie na spełnianie się woli Bożej jest równoznaczne z tym, że człowiek chce tego samego, co Bóg, że wola ludzka chce utożsamić się z wolą Bożą. Człowiek dokonuje tego przyzwolenia swoją wolnością i w ten sposób czyni swą wolę identyczną z wolą Bożą oraz czyni siebie w pełni wolnym. Akt wolności zwrócony przeciwko Bogu niszczy wolność. Akt wolności zwrócony ku Bogu jest aktem prawdziwie wolnym i wyzwalającym do pełni wolności<sup>33</sup> Osoba ludzka pod wpływem działania łaski Chrystusa decyduje dobrowolnie o przyjęciu zaproszenia Boga do udziału w jego życiu. Powołanie zaś do wspólnoty z Bogiem stanowi najwyższy i najgłębszy wymiar ludzkiego istnienia (por. KK 13-17; KDK 19-22; DE 1, 3, 4; DM 2, 3, 7; DRN 2-4). Wiara nie jest tylko wiedzą o Bogu, ale życiowym wzajemnym kontaktowaniem się Boga i człowieka. Bóg w sposób nadprzyrodzony odkrywa przed człowiekiem swe tajemnice, działa na jego umysł i serce, aby człowiek mógł przyjąć należycie Boże objawienie. Człowiek zaś zdobywa się na czyn i w wierze daje Bogu odpowiedź. Wiara jest więc życiowym dialogiem człowieka z Bogiem. Bóg przemawia i zaprasza, a człowiek wzmocniony łaską światła i mocy odpowiada<sup>34</sup> Jest przekonaniem, że Bóg jest zawsze blisko, jeśli tylko człowiek jest gotów zwrócić się do Boga, i że Bóg

<sup>30</sup> P. TYLLICH, *Dynamika wiary*, tłum. A. Szostkiewicz, Poznań 1987, s. 33.

<sup>31</sup> Tamże, s. 35.

<sup>32</sup> Por. R. BUTTIGLIONE, *Myśl Karola Wojtyły*, tłum. J. Merecki, Lublin 1996, s. 84-85.

<sup>33</sup> Por. P. EVDOKIMOV, *Poznanie Boga w tradycji wschodniej. Patrystyka, liturgia, ikonografia*, tłum. A. Liduchowska, Kraków 1996, s. 30.

<sup>34</sup> F. ZAPŁATA, *Wiara a misje*, w: B. BEJZE (red.), *W nurcie zagadnień posoborowych*, t. 4, Warszawa 1970, s. 130.

zawsze jest potężny, bogaty i łaskawy, jeśli tylko człowiek jest gotów zezwolić na obdarowanie siebie<sup>35</sup> W akcie wiary uczestniczy najdrobniejsze poruszenie ludzkiej duszy, każda funkcja ludzkiego ciała. Ciało, dusza i duch są wymiarami ludzkiego bytu. Człowiek jest jednością niedającą się rozłożyć na poszczególne części składowe. Dlatego wiara nie jest tylko sprawą duszy przeciwstawionej umysłowi i ciału bądź sprawą ciała, ale integralnym dążeniem całej osobowości ku czemuś, co posiada najgłębszy sens i największe znaczenie<sup>36</sup> Wiara kształtuje egzystencję ludzką. Jest egzystencjalną postawą człowieka wobec Boga. Jest odpowiedzią człowieka na łaskę, która ukierunkowuje go na Boga. W istotny sposób odnosi się do przyszłości, oznacza gotowość poświęcenia teraźniejszości na korzyść przyszłości, jak w przypadku biblijnej postaci Abrahama. Bez przyszłości teraźniejszość jest nie do zniesienia, nic nie jest dla człowieka trudniejsze do zniesienia niż brak przyszłości. Można powiedzieć, że ludzkie istnienie jest w całości odniesione do przyszłości. Wiara „jest miłością, biorącą człowieka w posiadanie i wskazującą mu drogę, którą musi kroczyć nawet wtedy, gdy droga ta jest trudna”<sup>37</sup> Bezpośrednim wyrazem miłości jest działanie. Można powiedzieć, że miłość żyje w uczynkach, które urzeczywistniają wiarę.

Podsumowując, powiemy, że wiara jest podstawą teologii jako dialogu człowieka z Bogiem. Egzystencja ludzka realizuje się przez objawienie i wiarę. Ludzkie istnienie, opierające się na objawieniu, jest zadaniem, które musimy podejmować w wierze i ciągle od nowa wykonywać<sup>38</sup>. Jest ona również decyzją ludzkiej egzystencji zawsze ukierunkowanej na przyszłość.

## **b. Społeczny kontekst odpowiedzi wiary na objawienie się Boga**

Człowiek jest istotą społeczną, która najpełniej rozwija się we wspólnocie z innymi ludźmi. Osoba jest podmiotem wspólnotowo-komunijnym, ukierunkowanym przez to samo, że jest po prostu osobą, na współżycie z innymi osobami, uczestniczenie z nimi w dobrach, jakie z takich czy innych racji odpowiadają zarówno osobom jako osobom, jak i posiadanej przez nie naturze czy osobowości, a więc i ich ukształtowanej w określony sposób kulturze wewnętrznej<sup>39</sup> Również zjawisko wiary ma wymiar społeczny i nigdy nie jest aktem wyizolowanym. Nikt bowiem nie udziela wiary samemu sobie, podobnie jak też nikt nie potrafi dać sam sobie życia. Wierzący otrzymał wiarę od innych, dlatego powinien ją innym przekazywać. Ponieważ wiara jest odpowiedzią na zaistniałe w słowie i czynie, streszczające się w Jezusie Chrystusie słowo Boże, posiada każdorazowo konkretną treść. Znajduje Boga nie w mglistym uczuciu,

---

<sup>35</sup> K.H. SCHEKLE, *Teologia Nowego Testamentu*, t. 3: *Etos*, tłum. M.L. Dylewski, Kraków 1984, s. 70.

<sup>36</sup> Por. P. TYLLICH, *Dynamika wiary*, s. 111.

<sup>37</sup> J. RATZINGER, *Wiara i przyszłość*, tłum. P. Waszczenko, Warszawa 1975, s. 25.

<sup>38</sup> R. GUARDINI, *Objawienie*, tłum. A. Paygert, Warszawa 1957, s. 19.

<sup>39</sup> A. RODZIŃSKI, *Osoba i kultura*, Warszawa 1985, s. 93.

lecz w konkretnych słowach, wydarzeniach, ludziach<sup>40</sup> Nasza miłość do Jezusa i ludzi skłania nas do mówienia innym o naszej wierze. Każdy wierzący jest jakby ogniwem w wielkim łańcuchu wierzących. Nie mogę wierzyć, jeśli nie będzie mnie prowadziła wiara innych, a przez moją wiarę przyczyniam się do powstania wiary u innych (por. KKK 166). Wiara osobowa nie istnieje bez odniesienia do innych osób wierzących. Inni stanowią niejako pośrednictwo osobowe, konieczne dla zrodzenia się wiary, jej wyrażenia, weryfikacji i zmierzania ku pełni. W gruncie rzeczy nie może istnieć prawdziwa religia bez wspólnoty. Wspólnota chrześcijańska od samego początku jest miejscem doświadczania wiary (por. Dz 2,42-47). Można więc powiedzieć, że wiara jest odpowiedzią osoby ludzkiej na Boże działanie, które w całej swej rozciągłości nie polega na przychodzeniu Boga do odrębnych jednostek, lecz ogarnia całą ludzkość. Człowiek nie spotyka się z Bogiem w Jego wewnętrznej tajemnicy, lecz z Bogiem objawiającym się. Ostatecznie pełnym podmiotem wiary nie jest jednostka, lecz wspólnota. Wiarę przyjmuje się od Boga za pośrednictwem Kościoła (por. KK 11). Wierzyć oznacza: przyjąć, celebrować, przypominać, oczekiwać, świadczyc, angażować się. Dlatego Kościół nie ogranicza się do sfery duchowej, lecz jest z istoty swojej cielesny, społeczny, widzialny, transcendentny. Tworzą go ludzie połączeni różnymi więzami, przede wszystkim zaś Objawieniem Bożym<sup>41</sup> Ponadto wiara chrześcijańska wymaga interpretacji we wspólnocie eklesjalnej. Chrześcijaństwo jest wspólnotą z woli Boga, która została zmanifestowana w wyborze dokonany w ludzie, który został ukonstytuowany w Jego lud. Jednostka jest częścią tego ludu i bierze udział w przymierzu na miarę tego, w jaki sposób stanowi ona część ludu. Podmiotem przymierza jest lud, a nie jednostka. Biblia nie zna relacji jednostki z Bogiem bez odniesienia do ludu. Gdy ktoś jest powołany przez Boga, to zawsze po to, aby był wysłanym. Nosi-cielem słów Jezusa, Jego znaków i Jego Ducha nie jest jednostka, lecz wspólnota apostolska. Chrześcijaństwo jest religią instytucjonalną, doświadczeniem zinterpretowanym, celebracją wspólnotową, recepcją historyczną<sup>42</sup> Stosunek do Boga nie jest w życiu każdej jednostki czymś tak osobistym, że nikt inny nie mógłby i nie śmiałyby weń wkroczyć; jest on raczej czymś całkowicie wewnętrznym i jednocześnie publicznym: nie istnieje wiele niezależnie obok siebie przebiegających odniesień do Boga poszczególnych ludzi, z których każdy mógłby Boga wewnętrznie przeżywać i ujmować; ludzie dotrzeć mogą do Boga jedynie we wspólnocie i właśnie szukanie Boga odnosi ich do siebie wzajemnie<sup>43</sup> Wiara osiąga swoją pełnię w miłości Boga, która realizuje się w miłości do ludzi. Życie chrześcijańskie stanowi autentyczną realizację wiary w życiu konkretnego człowieka. Wiara pojedynczego człowieka buduje wspólnotę eklesjalną, a przeżywana we wspólnocie pozwala nam lepiej zrozumieć człowieka.

<sup>40</sup> W. KASPER, *Bóg Jezusa Chrystusa*, tłum. J. Tyrawa, Wrocław 1996, s. 157.

<sup>41</sup> Por. O. GONZALES DE CARDEDAL, *España por pensar*, Salamanca 1985, s. 66.

<sup>42</sup> Por. tenże, *La entraña del cristianismo*, s. 16.

<sup>43</sup> J. RATZINGER, *Wiara i przyszłość*, s. 30-31.

### III. PODSUMOWANIE

Bóg przemawia do człowieka w terażniejszości. Teologia jest dyskursem Boga o człowieku i jednocześnie człowieka o Bogu. Bóg mówi do nas, objawiając nam, kim jesteśmy. Jednocześnie my mówimy o Bogu, słuchamy Jego słów, staramy się je zrozumieć, aby powiedzieć o Bogu więcej i lepiej. Człowiek poznaje Boga i siebie nie tylko wtedy, gdy mówi o Bogu, lecz przede wszystkim wtedy, gdy mówi do Boga. Teologia zabezpiecza niezbywalną wartość i absolutny szacunek wobec wszelkiego bytu ludzkiego, chroni historię przed fatalizmem, ukazując sens i przeznaczenie osoby ludzkiej, oraz głosi nadzieję, kreśląc projekt, czyli plan dla przyszłości, w ten sposób kładąc przed człowiekiem drogę prowadzącą do spełnienia<sup>44</sup> Objawienie Boże należy rozumieć w kategorii międzyosobowego spotkania. Ma ono wymiar personalistyczny. Teraźniejszość człowieka, która przedstawia się jako punkt przecięcia przeszłości i przyszłości, niesie ze sobą konieczność odkrywania i przyjęcia objawienia Bożego. Objawienie jest spotkaniem Boga z człowiekiem, w którym inicjatywa przypada Bogu. W życiu doczesnym spotkanie osobowe Boga z człowiekiem dokonuje się w wierze. Wierzyć znaczy otworzyć się na przyjęcie objawienia Bożego. Wiara, będąca odpowiedzią na wezwanie Boże do uczestnictwa w Jego życiu, powinna stać się inspiracją działania człowieka ukierunkowanego w swej egzystencji na przyszłość. Jest ona od początku decyzją, czynem i sposobem zachowania się. Wiara więc ma być przeżywana i realizowana. Skonkretyzowana w symbolach wiary, odpowiada na podstawowe pytania człowieka. Dla chrześcijanina jest nie tylko głębokim wewnętrznym przeżyciem, ale także zewnętrznym zaangażowaniem w świat. Drugi Sobór Watykański rozumie wiarę integralnie. Rozważania na temat Objawienia Bożego i ludzkiej odpowiedzi na nie przez wiarę, zawarte w soborowej Konstytucji *Dei verbum*, znajdują swe dopełnienie w innym dokumencie soborowym, Konstytucji duszpasterskiej o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*. Rozum i wiara to dwa aspekty działania człowieka. Poszukiwanie prawdy rozwija osobę, a dojście do prawdy oznacza osiągnięcie pełni osobowej. Wierzyć to poznawać Boga całą osobą ludzką, to po prostu wzrastać w wolności. Możemy powiedzieć, że wolność realizuje się w wierze, będącej odpowiedzią człowieka na objawienie Boże. Wiara, będąca podstawową drogą do spotkania z żywym Bogiem w osobie Jezusa Chrystusa, posiada charakter responsoryjny. Istotą aktu wiary jest zgoda rozumu, posłuszeństwo woli oraz głębokie zaufanie człowieka do Boga. Jest równocześnie odpowiedzią na Jego wezwanie skierowane do człowieka w tajemnicy Wcielenia i Odkupienia do przyjęcia nowego życia, które daje nam Chrystus. Człowiek wierzący przyjmuje Objawienie Boże całym ludzkim dy-

---

<sup>44</sup> Por. F. ELIZONDO, *La antropología teológica y el pensar actual sobre lo humano. El interés actual de la antropología*, Revista Española de Teología 53(1993), s. 223.

namizmem, otwartym na transcendencję. Wiara w Boga wpływa na całe życie człowieka. W niej dokonuje się zetknięcie skończoności z nieskończonością. Wiara jest nie tylko spotkaniem człowieka z Bogiem, ale także uczestnictwem już w doczesności w dokonanej przez Chrystusa i w Chrystusie historii zbawienia. Nadaje ona kierunek świadomemu życiu człowieka, wskazując na jego cel ostateczny. Cała egzystencja człowieka wierzącego staje się odpowiedzią udzielaną permanentnie Bogu. Obecna w człowieku świadomość nieskończoności, która tkwi w człowieku, pociąga go ku wierze. Wiara nadaje również właściwe znaczenie istnieniu człowieka. Dialog Boga z człowiekiem trwa w historii i przez historię. Bóg przemawia do człowieka, który jest istotą społeczną. Stąd i odpowiedź człowieka na skierowane doń objawienie należy odnieść do życia wspólnotowego. Obydwa wymiary życia człowieka: indywidualny i społeczny, stanowią właściwą płaszczyznę analizy relacji: wezwanie Boże – zawarte w objawieniu, i ludzka odpowiedź – wyrażona w wierze.

W naszych rozważaniach pragnęliśmy zwrócić uwagę na personalistyczny wymiar soborowej Konstytucji *Dei verbum*. Analizując jej teksty, stwierdzamy, że historia zbawienia to ustawiczne wychodzenie Boga ku człowiekowi. Bóg objawia siebie człowiekowi. To wydarzenie dokonuje się na poziomie osoby, gdyż Bóg osobiście odnosi się do człowieka. Objawienie stanowi jedyne w swoim rodzaju spotkanie Boga z człowiekiem. Posiada nadprzyrodzony i międzyosobowy wymiar. Objawienie Boże jest równocześnie mową Boga o człowieku. W ten sposób teologia staje się poniekąd antropologią. Z kolei odpowiedzią człowieka jako osoby na Boże objawienie jest osobowy akt wiary. Akt wiary to moment fundamentalnego wyboru, który angażuje całą osobę i nadaje kierunek życiu człowieka, wskazując na jego cel ostateczny. Wiara więc powinna być przeżywana i realizowana. Jako ludzie wierzący mówimy o Bogu, coraz lepiej Go poznajemy, słuchamy Jego słów i staramy się je zrozumieć, ale przez to również lepiej rozumiemy siebie. Antropologia jest właściwie zrozumiana dzięki teologii. Soborowa Konstytucja *Dei verbum* naucza, że od początku stworzenia aż po jego wypełnienie w czasach ostatecznych Bogu zależy na osobie ludzkiej. Przyjęcie Objawienia i odczytanie zawartego w nim wezwania do uczestnictwa w życiu Bożym oraz pełna jego akceptacja w akcie wiary powinny stać się celem naszego życia.

## SUMMARY

### **The Elements of Personalism in the Constitution *Dei verbum***

Gods care for human beings endures from the beginning of the world till its fulfilment in the last days. The aim of this article is to focus on the personalistic dimension of the conciliar Constitution *Dei verbum*. In our analysis of the text of the Constitution, we state that the history of salvation is indirectly connected with God who always

makes His way to man, with God being constantly directed to the whole of mankind. God reveals Himself to man. It is achieved at the personalistic level as God personally refers to man. Divine revelation is a unique meeting between God and man. It has a supernatural and interpersonal dimension and forms a sound basis for God's absolute love and goodness. God talks to us and at the same time He reveals to us who we are. Theology becomes anthropology. The response of an individual person to God's revelation and love is faith. Both God, who reveals himself to man, and man who responds with faith and full confidence, provide the basis for this relationship. To believe means to open one's mind and heart to divine revelation and accept it. The act of faith has its source in the whole spiritual dynamism of a human being. It is the moment of the fundamental choice that absorbs a man with his whole being. Faith is what gives the proper direction to a man's conscious life and points to its ultimate aim. So it should become a source of inspiration for an activity oriented to the future. From the beginning it means a decision, a deed; it is also how a man behaves. Therefore it concerns faith that is deep, truly experienced and practiced as well as strongly reaffirmed and continually developed. As believers in God we tell about Him, get to know Him more and more, listen to His word and try to understand it, but due to it we also have a better understanding of ourselves. That is why anthropology is understood correctly in terms of theology.

*Tłum. ks. Grzegorz Kucza*

**Słowa kluczowe / key words:**

personalizm, konstytucja *Dei verbum*  
personalism, constitution *Dei verbum*